

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Spes & Fiducia, Cuius Iudicisqve Dei, Erga Homines In Hac
Vita Existentes, Firmata**

Stengel, Georg

[S.l.], 1645

Capvt. XIII. Mirabile iudicium Dei, per simplicissimos, sæpe efficientis,
quod per sapientes sperari non potuisset.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49823](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49823)

nim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus. Post eiusmodi laudes, mensæ accubuerunt, testatique sunt postea, nunquam se suavius epulatos esse, quam cum incoctis carnibus, in silua, vescerentur. Sic Deus ipsos lupos voluit esse famelicorum hominum laniones. Nec mirum est à lupis homini prædam relictam, si à lupa Romulum ac Remum lactatos esse Romani crediderunt.

C A P V T XIII.

Mirabile iudicium Dei, per simplicissimos, sæpe efficientis, quod per sapientes sperari non potuisset.

§. I.

Dei ars est, contraria è contrarijs elicere.

Non subuenit igitur tantum ijs diuina misericordia, quibus alij non subueniunt; aut qui aliunde deferti sunt, sed sæpe etiam subuenit, per lupos, per ceruos; aut si per homines, certè per illos, de quibus minimè sperauisses; sicut in contrarium sæpe nocent, quos credidisses tibi profuturos, vt pro perca, quod dicitur, *scorpium capias, & ex ipsa vipera medicinam*, hoc est, *ex inimicis salutem*. Ars maior est, remedijs minoribus succurrere: maxima autem; si non

si non tantum contraria contrarijs curentur, sed etiam ipsi artis præcepto contraria adhibeantur. Sic Seruator *expuens in terram* Ioan. 9. 6
fecit lutum ex spūto, ad oculos cæci illuminandos, cum alioqui luto oculi excæcentur; nihil enim illis magis est contrarium. Sic cum nihil fit, quod aquas magis reddat amaras atque impotabiles, quam sal (vt ex marinis aquis est manifestum, quas nemo potest bibere) tamen Elisæus eas, immisso 4. Reg. 25
 20.
 in amaras aquas sale, dulces potabilésq; effecit. Si artem sequi humanam, aut pharmacopolas voluisset imitari, saccharum inspersisset, mel infudisset, mulsum, non sallem indidisset. Habet ergo præcipuam admirationem diuinæ prouidentiae illud cœlestē iudicium, quo *vocat ea quæ non sunt, tan-* Rom. 4
 17.
quam ea quæ sunt; & utitur ijs, qui sunt cōtentibiles, in hominum oculis, vt eos confundat, qui sibi videntur esse sapientes. Nam quemadmodum, apud Strabonem, *Crot-* Strab.
 niatarum postremus, reliquorum primus est; lib. 6.
 ita sæpe, apud Deum, *primi fiunt nouissimi*; Matth.
 19. 30.
 & *nouissimi primi.*

§. II.

Innocentis Monachi ridicula simplicitas malitiosissimi Nobilis iniquitatem emendat.

T

I

Cæsarius
lib. 6.
cap. 2.

In quam rem *VVido Abbas Cisterciensis*,
postea *Cardinalis*, cum missus esset *Colonias*, ad
electionem confirmandam, que facta fuerat
contra *Philippum in Othonem*, retulit ibidem,
quandam sanctæ simplicitatis historiam satis ju-
cundam, satisque mirabilem. Dicebat enim,
Cisterciensis ordinis domum quampiam, in
ditione sitam Nobilis, sed Deum ac diuina
non curantis viri. Is, cui jus & vis idem erat,
cœnobium multis miseris vexabat modis;
per præfectos ac ministros reliquos, de an-
nona, de vino, de pecoribus Monasterij,
quatum libuit, abstulit, atque vsurpauit; id-
que toties, quoties vœfana in eum incessit,
libido rapiendi. Religiosis reliquit, quantum
ipsi videbatur, non quantum ad eos pertine-
bat. Quem ad modum haud rarò hodiè que
fieri videmus, ab ijs, qui, vt ipsi pereant, per-
dere Religiosorum reditus, omni, quâ pos-
sunt, ope, nituntur. Diu iam ea durauerat,
tyrannis; & pœnè lex erat, nullum jus esse
Monachorum, eorùmque jura, sine injuria
posse violari. Quid facerent, contra vim
tantam, pauperculi? Crabronem irritassent,
aut ignem gladio fodissent, nisi querelas in-
tra septa monasterij continuissent. Iraque
gemitum silentio prementes, velut inclusam
flam-

flammam, conabantur suffocare. Sed ea tandem, tanquam ruptis repagulis, se se effudit potentiùs, quando idem Nobilis, more hostis, in armenta ipsa monasterij palam inuasit, partemque haud exiguam, prædæ instar, in suam arcem, nouus Cacus abduxit. Conuocat Abbas fratres, in cōcilio existunt querelæ; mox turbæ, itur in diuersas sententias. Mittendum vnum, è toto cœtu, censuerunt. Sed non erat, qui mitti vellet. Abbatis præcipuam fore auctoritatem arbitrabantur. At ille prouinciam detrectauit, dictitans, nihil se, apud Caucaseum pectus, profecturum. Destinatur Prior, sed & ille noluit actum agere. Designatur is, qui *cella præfectus* vocatur; excusauit. Ad vltimum, Nemone hîc est, ait Cœnobiarcha, qui nobis ire aut velit, aut adire hunc Verrem audeat? Cunctis altum silentibus, indignante ironia, vnus: Ille, inquit, eat, & digito simul hominem senio ingenioque simplicissimum, ac inde ineptissimum ostendebat. O quanta est vis simplicitatis! Nescit tergiversari, dum nescit suspicari. Hinc, qui simplicior, idem est obedientior.

Igitur, ceteris omnibus iter detrectantibus, iste solus negotium suscepit. In ipso abi-

T 2 tu, ex

tu, ex Abbate quærit: Quid sibi, si non totum, sed pars duntaxat eorum, quæ ablata erant, restituatur, faciendum? Respondet Abbas: *Quidquid reddiderit, accipe, in Nomine Domini.* Præstat aliquid recipere, quàm amittere totum. Sic instructus it monachus. Ad arcem ubi peruenit, immò & ad conspectum honorati prædonis, cœpit Præfulis sui, Fratrumq; ei in primis orationes offerre; tum etiam mandata, quæ acceperat, exponere.

Iob. 12. 4. Audit oue vulpes, & quia *deridetur iusti simplicitas, quæ est lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum,* ideò & tunc superba astutia, querelas Religiosi parui pendens, & cum sarcasmo eleuans, video te famelicum, inquit, Pater, igitur prius prande, & tum responsum accipe. Profuit & hîc, simplicem fuisse, vt iniquus depeculator *in astutia sua comprehenderetur.* Condixit.

1. Cor. 3. 19. Mansit. Hora prandij iubetur accumbere; apponuntur consueta carniū fercula; nulla hospitis carne alioqui abstinentis habitatione, immò in muscipulam, qua non conuiuia, sed conuiuator caperetur. Haud immemor erat Monachus aut regulæ, aut consuetudinis suæ; sed obedientia simplicissimo homini, & præceptum Abbatis præcipuè ante

ante oculos versabatur. Itaque cum carnes appositas, de monasterij sui pecoribus esse, haud ambigeret, intrepidè eas, non tantùm ad satietatem, sed etiam, supra naturæ appetentiam, contruncare institit, idque, non vt se, sed vt Superioris mandatum impleret. Sedebat, cum vxore sua, Nobilis, in diuersa mensæ parte, identidem tuburcinantem & obseruans, & admirans, temerèque secum cogitans, ita Religiosos, cum foras prodeunt, libertate in peccatum abuti, è claustris sui cauea emissos. Absoluto prandio, remotisque mensis, Monachum ab arbitris seductum, eiusmodi sermone aggressus est. Dic mihi, bone vir, *solèntne Conuentus vester manducare carnem?* Nequaquam, ait Monachus. Addit Nobilis: *Quid, cum exeunt?* Neque domi, neque foris carnibus vescuntur, inquit Monachus. Ratus Nobilis, se eum in nassam, compulsum tenere: Cur igitur, tu, hodie, inquit, Milo mihi factus bouem propemodum solus integrum, in mensa mea, deuorauisti? Dixit hæc vocaliùs, vt ceteri quoque audire ac ridere possent. Verùm alia consilia Dei fuère. Voluit enim *tyrannum* (sic author, vocat bonorum Ecclesiasticorum inuasores) innocentissimi viri simplicitate, erudire; non titillare ad cathiños. T 3 Audi,

Iob. 8. 20.

Audi, quid simplicitas verſutiae reſpon-
 derit. *Cum Abbas meus*, inquiebat, *huc me*
mitteret, præcepit mihi, ut quidquid ex pecori-
bus rehabere poſſem, accipere non recuſarem, &
quia mihi conſtabat, carnes appoſitas fuiſſe mo-
naſterij mei; item quia timui, nil ampliùs mi-
hi fore reſtituendum, niſi quantum dentibus
capere poſſem; comedi, propter obedientiam, ne
omnino vacuus redirem. Superavit tam ſin-
 cera ſimplicitas omnes eloquentiæ profanæ
 artes & colores. Nam quia *Deus non proyiciet*
ſimplicem, nec porriget manum malignis, ea viſ,
 fuit reſponſi, ut adamantinum Nobilis pe-
 ctus penetrarit. Illico enim dicti candore,
 immò S. Spiritu per os Monachi loquente,
 commotus, præſtolari tantisper eum juſſit,
 donec rem ad vxorem referret; ſine cuius
 vtique nutu ac tribunali nihil audebat fa-
 cere. Vxori igitur, recensitâ ſenis reſponſio-
 ne, dixit: Tantæ virum innocentiae ac ſim-
 plicitatis reſuſam pati, indignum eſt, & pe-
 riculoſum. Quippe præſentem Dei vindictâ
 metuo, ſi hunc offendo. Idem cenſuit & v-
 xor, viro, ad miſerandum, procliuior. Ergo
 ad ſenem reuerſus hac oratione uſus eſt. Ve-
 nerande ſenex, optime Dei ſerue, vicisti, non
 Tullium eloquentem, ſed Paulum ſimplicem
 imita-

imitatus. Si vi egisses, si disertis verbis, si compositis ad persuadendum figuris, si tropis me aggressus esses, lapis fuisset. Vfus obediētia, vfus sinceritate, me totum emollijsti. Vidi enim te hominem esse misericordia dignum. Itaque Monasterio tuo & abacta pecora, quæ supersunt, restituā, & quidquid vnquam damni intuli, quā licuerit, in integrum sarciam; neq; posthac quidquam turbæ in vos mouebo. Ex eā igitur horā, non solūm bona sua, sed etiam constantem cœnobitæ pacem ac quietem habuere.

§. III.

Cur Deus quibusdam frænum laxet in Religiosos, itémque, cur per simplices saepe plus efficiat, quàm per mundi sapientes?

Duo mihi hinc sumo documenta. Primum, sicut paterfamilias eadem clauis aperit clausā, & aperta claudit, ita eodem opere laxare aliquando Deum secularibus frænū, in Religiosorum prouentus, aliāque bona grassantibus; vt, dum inuasores rapiendo currunt in Infernum, Religiosi tolerando cœlum promereantur, & in Domino ponere spem suam assuescant, solenturque se illo cantu: *Quoniam non in finem obliuio erit pauperis;* Ps. 9. 19.

peris; patientia pauperum non peribit in finem. Succurrit tandem cœlestis Pater, per illos ipsos etiam, qui presserunt, dummodo non Megarensium, sed veris lachrymis calamitas ploretur, nec pro Parni scaphula, quod dicitur; bellum instituat. Alterum documentum est, magnam esse cœli potentiam, quæ per simplices æquè nouit iuuare, ac per prudentes. Allegoria vetus est, *Ne pueri gladium commiseris*, quo docetur, imperitiis ac fatuis non mandandam esse rerum magnarum potestatem. Hæc proba est monitio, si viribus humanis negotium geratur. Deo autem perinde est, etiam *ex ore infantium & lactentium potest perficere laudem*. Et sæpe per hos facit, quod non facit per disertos. Per paruos, cum magna gerit, tantò plus illi tribuendum est, quantò minus illis, per quos gerit. Sic testatur Marcellinus Comes, etiam per adolescentem, cui Rex Hunericus iusserat linguam excindi, fidem Christi clariùs prædicatam. Itaque *videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi*

Ps. 8. 3.

Vide Bar-
ronium
tom. 6.
An. 484.
1. Cor. I.
36.

mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ut non gloriaretur omnis caro, in conspectu eius. Non gloriatur in stemmate suo sanguis regius; non in eloquentia sua Demosthenes; non in gladio suo Alexander: Deus per simplices & pisces Apostolos totum mundum subiugavit: hodieque non infrequenter de stercore elevat pauperem, ut solium gloria teneat, de quo potentes deponit. Inter Angelos ea est subordinatio, ut superior illuminet inferiorem, non autem inferior superiorem. Quia ubi iam nullum est superbiæ periculum, neque debet esse causa humiliationis. Inter homines autem facile doctior est inflatior; & pronissimum est, ut superior despiciat inferiorem. Quamobrem divina sapientia constituit, ut sæpe simplicior erudire debeat prudentiorem; & vel eruditissimus discat ab omnium scientiarum imperito. Sunt enim eruditi, tegulæ domus in alto positæ, simplices, terræ subjacenti similes. Super tegulas pluviæ de cælo cadunt, sed cito delabuntur in terram, quam faciunt virere. Ita contingit in alta cathedra constitutis, cœlestis doctrina, inftar pluviæ, per mentem eorum transit, non imbuit voluntatem.

I. Reg. 2. &

tatem. At simplices, minùs quidem intelligunt, plus tamen volunt. Possunt igitur docere affectu, à quibus intellectu superantur.

§. IV.

Deiparæ Virginitas à simplici Fr. Aegidio defensa.

Sur. in
vita S.
Ægidij
23 April.
tom. 7.

Venit aliquando ad AEGIDIUM D. FRANCISCI simplicissimum discipulum, quidam ordinis Prædicatorij valde eruditus Sacre Theologia, qui multis annis mire vexatus fuit hesitatione quadam de perpetuâ Matris DEI virginitate. Videbatur enim ei fieri non posse, ut simul Mater esset & Virgo. At tamen dolebat ei plurimum, utpote viro bene Catholico, ista hæsitatio, cupiebatque ab homine diuinitus illustrato de hac questione doceri. Audierat verò, fratrem Aegidium egregiè illuminatum, & sapiens rapi in DEVM, itaq; statuit ire ad eum, confidens, eius sermonibus hac ambiguitate liberatum iri. Cùm autem iam esset in viâ, Aegidius spiritu cognouit, & tentationem & aduentum eius, procedensque ei obuiam, priusquam quicquam diceret, baculo terram percussit & ait: Frater prædicator: S. MARIA Virgo est ante partum, moxque illic ortum est elegans liliun. Iterum humum cadens, Frater Prædicator, inquit, S. MARIA Virgo est in partu, & con-

Et confestim alterum erupit lilium. Tertio so-
lum feriens. Fr. Prædicator, ait S. MARIA
Virgo est post partum, simulq, tertium enatum
est lilium. Mox autem Egidius aufugit, &
Doctor ille curatus est. Postquam autem didicit
eum fuisse Egidium, multo deinceps amore, &
illum & ordinem eius complexus est. Consimili
modo, in Campania Galliarum Prouincia, in
monasterio Cisterciensis ordinis, quod Argenso-
les dicitur, Abbatissam vidimus, ait Cantipra-
tanus, quæ, sine vlla litteratura artis Gram-
maticæ, non solum libros Theologia; verum
etiam libros Augustini de Trinitate plenissime
intelligebat, & difficillimas quæstiones eorum,
lucidissimis solutionibus exponebat.

§. V.

Sapientia diuina paruulis reuelata.

Quam verè dixit Christus: Confiteor tibi, Matth. 11.
Pater, Domine cæli & terra, quia abscondisti 25.
hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti
ea paruulis? Ita Pater, quoniam sic fuit pla-
citur ante te. Quem locum exponens S.
Augustinus ita scribit: Nomine sapientum &
prudentum superbos intelligit, ipse exposuit, cum
ait: Et reuelasti ea paruulis. Quid enim par-
uulis, nisi humilibus? Addit D. Gregorius:
Nec dixit: Reuelasti ea stultis, sed paruulis, tu-
morem

Thom.
Canti-
prat lib.
2. cap. 46.
§. 5.

S. Augu-
stin. serm.
8. de verb.
Dom. S.
Greg. c. 9.
sup. lob.

36. l. 27.
Moral.

morem se damnasse innotescens, non ingenij acumen. Perpendant ergo, qui se supra ceteros sapere arbitrantur, quàm exiguam causam habeant, se circumspectiendi, quasi plus alijs sciant; cum diuina Sapientia, in rebus maximis, plus reuelet paruulis, & piscatoribus Apostolis, quàm tumidis Philosophis; plus Aegidio, quàm Theophrasto; plus Paulo Simplici, aut mulierculæ rudi, quàm Socrati sapienti; immo cum per pueros doceat senes. Sic constituit iuuenem Ioseph principem domus Pharaonis, ut erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret, in medio sapientium Aegyptiorum. Sic cum Susanna innocens duceretur ad mortem, suscitauit Dominus Spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel. Et dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis, quia tibi

Psal. 104.
22.Dan. 13.
45.

Luc. 2. 46.

Deus dedit honorem senectutis. Sic ipsum puerulum IESVM parentes inuenerunt in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis eius. Et videntes admirati sunt. Ita enim interrogando discipuli egit partes, ut ab omnibus Doctor Doctorum esse videretur. Et fuit

fuit hic ipse quoque, ni fallor, puerulus, qui magnum illum Augustinum docuit, non nimis alta de SS. Trinitate disputare. Dabo authorem pium, ea de re, quæ alioqui controuertitur, non dubitantem. Cuius hæc sunt verba:

§. VI.

S. Augustinus à paruulo eruditus.

Quid te inflas, humana superbia? quò assurgis fortiùs, tantò turpiùs conquassaris. Audi, quid de Beato Augustino S. Volusianus in Laude mirabili testatur, dicens: In alijs sacerdotibus per mundum quomocung, toleratur, inscitia, id est ignorantia, cum autem ad Augustinum ventum fuerit, Legi Dei deesse creditur, quidquid eum contigerit ignorare. Quid autem tam magnifico viro, super profunditate sermonis & arduarum rerum disputatione, contigerit, audiamus. Inter miracula quaedam Beati Augustini tale quid de eo reperitur. Eo in tempore, quo Beatus Augustinus librum de Trinitate composuit, illi tale miraculum Deus ostendit. Hipponensis ciuitas Africa nobilis, in quâ Beatus Augustinus Episcopatum administrabat, super littus maris pulcherrimè sita erat. Beatus autem Augustinus in consuetudine habebat, vt, post diurnum studium ac laborem, vespere super lit-

tus

Thom.
Canti-
prat. lib.
2. Apum.
c. 48, §. 3.

tus maris, sequentibus eum à longè Episcopis &
 Clericis, qui eum, pro consilio & negotio uni-
 versalis Ecclesie, frequentabant, solus antee-
 dens deambularet: ne scilicet eius contemplatio-
 nem & studium fabulatio impediret. Cum er-
 go sic solus, vice quadam, incederet, puerulum
 miræ pulchritudinis super littus maris seden-
 tem inuenit, qui facta in terrâ fossâ parua,
 sicut pueri in plateis ludentes solent, cochleari
 argenteo aquam de mari hauriebat, & in illam
 fossam parua effundebat. Quem ut Beatus
 Augustinus ita seriosè sedentem vidit, pedem
 mox pressit, & stetit. Procedensq; inde, pue-
 rum salutat, & inquit, quid agat? Et puer
 eum magno serio respondens, volo, inquit, totum
 mare istud exhaurire, & isti fosse, si possum, in-
 fundere. Quo responso, quasi puerili, vir san-
 ctus in risum decentissimum concitatus, respon-
 dit: Et quomodo inquit, ô bone puer, hoc po-
 teris? ingens mare est, paruum cochlear, quo
 exhauris, parua etiam fossa, in quam infundis.
 Et mox puer: possibilis, inquit, mihi est hoc
 facere, quod intendo, quam te implere, quod
 cogitas. Ad hoc Beatus Augustinus mirabiliter
 stupefactus, quid hoc esset, interrogat. Et puer:
 Cogitatu, ait, voluis, & æstimas volumine bre-
 ui concludere, quid sit illud indiuidua Trinitatis
 inexpli-

inexplicabile Sacramentum. Et hoc quidem antequam possis, isti fosse parvula potius totius maris undas infundam. Hac dicens puer repente disparuit. Beatus vero Augustinus Christum in facto glorificans, quam verum puer dixerat, mox aduertit.

§. VII.

Præcedentis historia veritas trutinata.

Hæc ad Liburnum, portum Pisanorum contigisse tradit Iacobus Philippus Bergomensis. Quidquid sit de loco; de puero IESU ei apparente res probabilior est, quam quòd S. Hieronymo apparuerit; non solum quia epistola illa D. Augustini ad Cyrillum fictitia est; sed quia etiam vetustissima, in Ecclesia, pictura est D. Augustini, cum puero ad littus & pedes illius sedente, atq; cochlear tenente, quo mare in effossam scrobem colligit: quidquid nonnulli etiam hanc imaginem sub læstæ fidei esse arbitrentur. Quod si ergo historiam esse ponamus. voluit & hunc Doctorem Puer IESUS docere, & voluit utiq; sanctus hoc Doctor libenter ab hoc Puero doceri, tanquam à Sapiencia Patris, magistròque veritatis, qui per veros, aut ætate, aut sapientia mundana, pueros, complures alios, in humanis oculis grandes instru-

In tom. 2.
D. Augustini
Appendice
epist. 17.
Io. Molæ.
de hist.
SS. Imaginum
lib. 3.
cap. 36.

filendo plus efficimus, quàm loquendo. Igitur quàm sincerâ ingenuitate petitionem suam explicauit, tam prudenti patientiâ repulsam passus tacuit. Existimauerat Imperator, homini aquam hæsisse, nec iam argumenta solùm, verùm etiam verba deesse. Erras, erras, ô Imperator, non est stultitiæ signum, posse, tacere. Garrulorum sermo, vti vilis; ita & excors est. Solus ille verè sapit, qui habet linguam in potestate. *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & preciosi spiritus vir eruditus. Hinc, stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.*

Pro. 17.
27.

Amphilochius igitur, tanquam elinguat, abijt; sed silens consilium coxit, toti Ecclesiæ profuturum. Paulo enim post facinus dignum memoria fecit; & vtrique alijs quoque imitandum, si mortales tam facile pro Christi gloria, quàm pro Principum oblectatiunculis, stulti sustinerent reputari. Quippe occasionem captauit, vt, cum alijs Præsulibus in aulam venientibus, & ipse veniret. Ibi, vti mos, & parerat, cum alijs Episcopis Imperatorem quàm decentissimè consalutauit. *Recta inde ad filium ipsius,*

V

qui

qui admodum nuper ad Imperiū lectus fuerat, digressus, eum impolitè atq; inurbanè gestūque subrustico tractare cœpit. Neque enim eadem illi, quæ patri eius, obseruantia honorisque signa exhibuit; sed tanquam si de vulgo, aut coloni terræue filius esset, ita cum eo, quasi cum puero colloquēs, manūque eum, contra omnes leges aulicas, demulcens: *Saule & tu, ô puer*, inquebat. Hæc cum videret Theodosius, senem Amphilochium ætate desipere existimabat, & vtique rudiore animo, rusticum, non aulicum, in aula, agere cogitabat. Itaque simplicitatem hominis instruendam censuit, docuitque, quibus cærimonijs filius esset salutandus. Iterum erras, ô Imperator, non tu illum, ille te docebit: tui, non illius mores, sunt culpandi.

Audijt igitur Amphilochius Imperatorem, instructionemq; illius, leui risu, refutans, quasi per contumaciam, respondit: sufficere filio eius iam exhibitum à se honorem. Hoc dicto Theodosius ira percitus, & non secus, ac si filius atroci iniuria affectus esset, grauiter commotus, Episcopum delirantem, cum conuicio, abduci iussit. Cithara vt sonet, percutienda est: idem huic Episcopo

epo accidit. Tangebatur iam & satellitum manu ignominiosè foras protrudebatur, cum renidente ac sereno ore conuersus, consiliúmque in animo occultatum sonantissima voce proferens: *Videſne, ô Imperator, inquiebat, quàm tu indignè illatam filio tuo injuriam feras? Vides, quàm vehementer & incensè, ob compellationem minùs urbanam decentemque, in me, exardescas? Sic scilicet existimare te oportuit, succensere etiam cœlestem Imperatorem, & Patrem Vnigeniti, propter eos, qui non communem illi tribuunt honorem, sed dissimilem & longè minorem Patre vocare audent.*

Hic vidisses, quid diuina possint. Etenim Imperator, cum inde rem actam intelligeret, & verba illa confidentissimè aptissimèque prolata admiraretur, velut fulmine iactus, ita quàm primùm sacerdotem Dei ad se accersuit, atque ad pedes eius accidit veniam petens, publicaque voce professus est, non Episcopum, sed se simplicem fuisse atque ignorantem; neque aliter, quàm ipse dixisset, se rem habere. Igitur in ea sententia confirmatus, postea eos, qui aliter, quàm Nicææ statutum fuerat, opinarentur, extremè auersatus est. Contentiones in foro, & inanes

conuentus inhiuit; disputationibus, de Deo & natura eius, finem omninò impo-
suit, & constitutione publicè proposita, pe-
riculum, qui ei non parèrent, denunciauit,
pœnâsque, contra hoc edictum acturis, se-
uerissimas est comminatus. Ita factum, vt,
Arianis & Eunomianis pulsis, τῆ ἀποστολῆς
consubstantialis fidei professores Ecclesiâs
moderarentur. Ita astutiam simplicitas
supplantauit.

§. IX.

*Quantum esset saepe emolumentum; si, qui
possunt, Principibus auderent verita-
tem ingerere?*

Liceat saltem mihi, ex hac historia, ali-
quid discere, si alij nolunt. Nempe illud
disco, vt non diffidam simplicitati meæ, sed
quæ ad diuinum honorem; quæ ad Reli-
gionem orthodoxam, & conseruandam, &
propagandam; quæ ad iustitiam pacis &
belli obtinendam faciunt, & quæ mihi à
bono Genio, immò à bono Deo suggerun-
tur, ea, cum locus, aut tempus iubet, liberè
proferam. Si apud Principum aures, si in
curia Regum, si in maximis aulis mihi locus
non est; saltem illis identidem occinam, &
circa illorum aures circumsonabo, qui pro-
ximi

ximi sunt Principibus, qui Regum aures tenent apertas, qui cuiuscunque Dynastæ aut curiam, aut animam habent, occupantque. Non sum exercitatus in schola Machiaveli; non didici gryphos; non sectatus sum artes & ambages Politicas; at meliorem magistrum Spiritum S. humilibus promissum inuocabo, quia *inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.* Sapientior enim euadet, quàm Athenienses, & omnes Mundi sapientes. Timebat Moyses, cum eum Deus mitteret ad Pharaonem, & dicebat: *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri & nudius tertius.* Et si enim eruditus esset, omni sapientia Aegyptiorum, & vt Origenes ait, eloquentia incomparabili, tamen *ab heri, & nudius tertius*, postquam Deum loquentem audiuit, intellexit ruditatem suam; sicut rusticus, licet, cum iumentis suis comparatus, sapiens videatur; collatus tamen Doctoribus imperitiam suam agnoscit; ita Moyses vidit, omnem humanam sapientiam, coram Deo, stultitiam esse. Sed Deus illi dixit: *Quis fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum?* Age igitur, quod agis, tu linguam dabis, ego suggeram verba.

Iob. 32. 8.
Ps. 93. 12.

Exod. 4.
10.

Quo pacto etiam Christus Apostolos suos
Matr. 10. animavit dicens: *Nolite cogitare, quo modo,*
19. *aut, quid loquamini: dabitur enim vobis in illa*
hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui
loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loqui-
tur in vobis. Hoc idem & alij, quibus cum
 magnatibus est negotium, aut occasio col-
 loquendi, debent secum cogitare, insisteré-
Act. 2, 4. que viæ Apostolorum, qui *cœperunt loqui va-*
rijs linguis, prout Spiritus S. (non prout Spi-
 ritus Mundi) *dabat eloqui illis.* O quanta fa-
 cerent, pro pauperibus, Principes, pro popu-
 lis Reges, pro Ecclesia Imperatores, si Am-
 philochios multos haberent; si essent, qui
 eorum vultus, rugas, iras, fulminantes ocu-
 los possent pati; si Episcopi ipsi, si Ecclesia-
 rum præfides, si Concionatores, si conscien-
Isa. 56. 10. tiarum moderatores, non essent *canes muti,*
non valentes latrare; qui magis Principis,
 quàm Numinis gratiam captant; idque illi-
 co rectum esse pronunciant, quod Regi, nõ
 quod juri & æquitati vident cõuenire; apud
 quos, quidquid Domino illorum displicet,
 injustum est, rectum, quidquid placet. Sic
 nimirum sapiunt Mundi sapientes. Sic ca-
 nunt, similes ranis, quæ etsi multum canant,
 parum laudantur. Nec enim ranæ, nisi ranis
 placent,

placent. At Paulus sic loquitur: *Gloria nostra* 2. Cor. 13
hac est, testimonium conscientiae nostrae, quod in 12.
simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in
sapientia carnali, sed in gratia Dei, conuersati
sumus in hoc mundo. Quid quod & bonae
mentis Principibus, magis probatur sincera
simplicitas, quàm astutia vulpina?

§. X.

Spiridonis Episcopi simplicitate mysterium
SS. Trinitatis defensum.

Sæpe deridetur *justi simplicitas*, interim, Iob. 14. 44
re ipsa, simplicitas justorum dirigit eos. Nam, Prou. 11. 3.
 talibus utitur diuina sapientia, cum & mi-
 nus superbiant, & magis veritati, quàm sub-
 tilitati obediant, conscij propriae imbecil-
 litatis. Sed & Dei virtus, illis aliquid, quod
 vires sapientum excessit, efficientibus, ma-
 gis elucescit. Minus enim simplex addit de
 suo; & plus gloriae Numini relinquit inex-
 ploratus homo, quàm de quo fuit magna
 expectatio. Qua ratione Anno 325. Catho- Sozom.
 lica Religio, per Spiridonem Episcopum, l. 1. c. 1.
 Trimithuntium triumphauit. Cõfluxerant, Ruff. l. 13
 eo anno, ad Nicænam Synodum, non so- Euseb.
 lum Episcopi Catholici per litteras accerfi- l. 10. c. 38
 ti; sed etiã ex Philosophis pleriq; , qui apud Niceph.
 Gentiles pro sapientibus habebantur, dispu- l. 8. c. 15.
 V 4 tatio-

tationibus, in hoc Concilio, agitatis, dedita opera, interfuerunt. *Quorum nonnulli, quam tandem esset Christiana doctrina, admodum scire auebant: alij odio in Christianos propterea animati & inflammati, quòd superstitiosa Gentilium religio nuper antiquari coepta erat, questionem de fide Christiana propositam, ad inanem quandam verborum cõcertationem deduxerunt: adeò ut ipsi, inter se, digladiari, & secum pugnare viderentur.* Inter hos vnus, tanquam nouus Goliath, in medium processit, & insolenti dicendi arrogantia se jactare, magnasque glorias verborum flare coepit. Dixisses militem gloriosum. Neque se duntaxat circumspiciebat ac prædicabat, sed sacerdotes insuper Dei præsanè confidenter ac proteruè eleuabat, contemnebat, iridebat. Spiridon nequaquam Suadæ filius, artisque dicendi, multoque minùs fallendi, ac præstigiarum omnium expers, hanc Philosophi superbiam non tulit, sed & ipse, ad certamen cum eo ineundum, surrexit. Habuit diuersos ea res motus. Petulantes risu, modestos impleuit metu. Veriti enim sunt, ne iuueni senex, homini facundissimo & eloquentissimo indoctus atque indifertus succumbens ludibrio exponeretur. Itaque ceteri,

ceteri, qui aderant Episcopi, libenter receptui cecinissent. Sed veneranda eos canities illustris Confessoris absterruit, reuerentiâq; ipsa illi fecit auctoritatem. Data est ergo illi, liberè, quæ vellet, loquendi potestas. Ille, sine exordijs, sine colore, sine arte, eiusmodi oratione eum contriuit: *In Nomine IESV Christi, Philosophe, audito. Vnus est Deus cæli, terra, & omnium rerum tam oculis subjectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex: qui hæc omnia, & virtute Verbi fabricatus est, & sacro Spiritus S. afflatu stabilivit. Quare hoc Verbum: quod nos Filium Dei nuncupamus, misertum humani erroris, & belluine viuendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus unà versari, proq; iisdem, mortem oppetere voluit. Est quoq; iterum venturus, de ijs rebus, quas quisq; gesserit in vita, dicturus sententiam. Ista ita se habere, sine vlla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ fidentaxat rectè intelliguntur, curiosè refutandis, laborem frustra consumere, querereue, qui ista fieri, aut non fieri possint? Quod si credis, mihi quidem sciscitanti responde. Quasi de cælo tactus, ita sapientissima dictionis simplicitate obstupefactus Philosophus, illico respondit: Credo. Mox etiam amplissimas illi*

gratias egit, quòd ipsum & vicisset, & erudiisset; protestatus, se eadem cum sene sentire. Quin consilium etiam illis dedit, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse antè, affecti erant, adhortatusque est, ut doctrinæ Christianæ assentirentur, iureiurando confirmans, se non modò non sine diuino Numine mutatum esse; sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam fidem conuersum.

§. XI.

Ipsos sapientes à simplicibus erudiri.

Eant nunc Mundi sapientes (quorum tamen non nisi septem numerantur) & spernant simplicitatem. Eant Stoici, Peripatetici, Academici, & disputationes acutissimas vanitati vendant. Eant & doctissimæ subtilitatis Theologi, &, quæ nemo intelligat, scribant, dicent, explicent. Præ illis Deo, cuius est *cum simplicibus sermocinatio*, Spiridones, Pauli Simples, Simeones Sali, Iacobi placuerunt. *Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius Mundi? Supercilium igitur ponant, qui sibi de magna eruditione tumide*

I. Cor. I.

19.

tumidè plaudunt, ac fastidiosè despuunt, ineruditos. Deus sapientissimus, sicut per simplicitatem Spiridonis, acutissimum Sophistam conuertit, quem tot ac tanti, in eodem Concilio collecti Patres conuertere non potuerunt; ita & nunc sæpe, per non admodum doctum, sed pium ac zelosum sacerdotem, plurimos hæreticos ad fidem, peccatores ad pœnitentiam, pereuntes ad salutem trahit; cum plurimi Theologiæ Doctores grandia de Deo loquentes, ne vnum quidem hominem conuerterint, aut ad vitam traduxerint meliorem; ne dicam, conuertere dignati sint. Quod non eò intellectum volo, quasi eruditionem aut eruditos eleuem; sed ne scientia inflati, simplices putent à Deo minùs æstimari; atque ipsi beneficiis saginati pecunias magis, quàm animas venentur, curamque religionis indoctis relinquunt; quasi qui plùs sciunt, minùs facere teneantur; cum, Christo te-

*ste, omni, cui multum datum est, multum
queratur ab eo: & cui commen-
dauerunt multum, plus pe-
tant ab eo.*

Luc. 12.
14.